

FIZINIO SKAUSMO SUKĖLIMO NUSTATYMO IR BK 140 STRAIPSNYJE NUMATYTO NUSIKALTIMO PRIPAŽINIMO MAŽAREIKŠMIU PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Kristina Grinevičiūtė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 271 4584

Elektroninis paštas: kristina.grineviciute@registrucentras.lt

Pateikta 2013 m. gegužės 22 d., parengta spausdinti 2014 m. gegužės 21 d.

doi:10.13165/JUR-14-21-2-13

Įvadas

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹ (toliau – BK) 140 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė už mušimą ar kitokį smurtavimą, kurie sukėlė žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojo ar trumpam susargdino. Šiame straipsnyje nenumatyta jokia riba, nuo kurios fizinis smurtas nelaikomas nusikaltimu, nes esą turi būti baudžiama vien tik už fizinio skausmo sukėlimą. Šios problematikos esmę nusako tai, kad net menkiausias fizinės jėgos panaudojimas prieš kitą asmenį pažeidžia asmens kūno neliečiamybę. Žmogaus teisė į kūno neliečiamybę šiais laikais

1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

Vakarų teisės tradicijoje yra viena pamatinių teisių, bet ar tai reiškia, kad bet kokia prievarta ar fizinės jėgos panaudojimas, nukreiptas į kito asmens kūną, visada turi užtraukti baudžiamąją atsakomybę. Atsakymas į šį klausimą tiesiogiai susijęs su fizinio skausmo nustatymo baudžiamojoje teisėje problematika, todėl šiame straipsnyje analizuojama fizinio skausmo sukėlimo baudžiamojo teisinio vertinimo problema. Šio straipsnio tikslas – sisteminiu, loginiu, teismų praktikos analizės ir kitais tyrimo metodais įvertinti fizinio skausmo požymio nustatymo problemas, išskirti jo įrodinėjimo baudžiamosiose bylose kriterijus. Kartu bandoma atsakyti, ar fizinis skausmas ir nežymus sveikatos sutrikdymas gali būti pripažinti mažareikšmėmis veikomis.

Reikia pripažinti, kad nors šis nusikaltimas BK numatytas seniai, o jo taikymo praktika yra labai aktuali socialiniu požiūriu, baudžiamosios teisės teorijoje jam skiriama santykinai nedaug dėmesio. Galima paminėti tik kelis mokslinius darbus (R. Aliukonienės², I. Vitkutės-Zvezdinienės³), kuriuose analizuojami sveikatos sutrikdymo ar nusikalstamos veikos mažareikšmiškumo klausimai.

1. BK 140 straipsnyje įtvirtinto fizinio skausmo sukėlimo požymio turinys ir jo nustatymo probleminiai aspektai

BK 140 straipsnio tikslas – apsaugoti žmogų nuo fizinio skausmo sukėlimo. Objektiviai veika pasireiškia mušimu ar kitais smurtiniais veiksmais, t. y. fiziniu smurtu. Fizinis smurtas – pavojingas, neteisėtas, tyčinis poveikis kito žmogaus organizmui, kuris atliekamas prieš asmens valią arba be jo sutikimo bei galintis pasireikšti žmogaus audinių ar organų anatominio vientisumo arba funkcijų pažeidimais, skausmo sukėlimu, judėjimo laisvės apribojimu⁴. Fizinio smurto padariniai gali būti įvairūs: gyvybės atėmimas, sveikatos sutrikdymas, skausmo ar kitokių fizinių kančių sukėlimas, laisvės atėmimas ar bejėgiškumo būklės sukėlimas. BK 140 straipsnis kriminalizuoja vieną iš lengvesnių fizinio smurto padarinių – fizinio skausmo sukėlimą. Reikėtų paminėti, kad fizinis smurtas ne visada sukelia fizinį skausmą, o ir ne kiekvienas sukeltas fizinis skausmas yra pavojingas, neteisėtas ir žalingas. Taisant baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą reikia protingai nustatyti šios veikos baudžiamumo ribas. Asmens padarytos veikos pripažinimas nusikaltimu neturi būti daromas vien formaliai, nevertinant, ar tokios veikos neteisėtumas yra kriminalinio pobūdžio ir ar jos pavojingumas yra pakankamas ją laikyti nusikaltimu. Nepakanka formalaus konstatavimo, kad yra sukeltas fizinis skausmas. Baudžiamoji

2 Žr., pvz., Aliukonienė, R. Nusikaltimų žmogaus sveikatai samprata. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 130–143.

3 Žr., pvz., Vitkutė-Zvezdinienė, I. Nusikaltimo mažareikšmiškumo atribojimo nuo baudžiamojo nusižengimo problemos. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98): 35–40.

4 Žr., pvz., Sharapov, R. D. *Fizicheskoe nasilie v ugovnom prave* [Physical abuse in criminal law]. Sankt-Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2001, p. 290.

atsakomybė gali būti taikoma tik tuo atveju, kai asmens elgesio neteisėtumas siekia būtiną baudžiamosios atsakomybės taikymui pavojingumo laipsnį. Sukelto skausmo intensyvumas ir stiprumas, taip pat skausmo keliamas pavojus konkretaus žmogaus sveikatai ar gyvybei yra baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijai.

Teismai vertindami atitinkamą elgesį kaip fizinį smurtą atkreipia dėmesį į tai, kad baudžiamoji teisė yra kraštutinė priemonė, taikoma tik už žalingą elgesį. Štai vienoje byloje šeimosnės globotinė apkaltino darbuotoją fizinio skausmo sukėlimu: *S. P. suėmė nukentėjusiajai už rankos, kurioje buvo telefonas, ir kita ranka atlenkęs jos rankos pirštus paėmė telefoną. Apeliacinės instancijos teismas išteisino S. P. nepadarčius nusikaltimo, numatyto BK 140 straipsnio 2 dalyje (BK redakcija, galiojusi iki 2013 m. liepos 13 d.). Teismas nenustatė, kad būtų naudotas fizinis smurtas (mažametė nebuvo mušama, kankinama ar kitaip prieš ją smurtauojama). S. P. atlikdamas jam pavestas funkcijas, siekdamas užtikrinti, kad A. D. laikytųsi nustatytos tvarkos ir nakties metu netriukšmautų tyčia garsiai kalbėdama telefonu, po to, kai ši nereagavo į daugkartinius perspėjimus, iš jos rankų paėmė mobiliųjį telefoną. Teismas pažymėjo, kad baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą galima tik nustačius, jog kaltininkas neabejotinai atliko įstatymo dispozicijoje nurodytus veiksmus, kurie įstatymų leidėjo pripažįstami kaip neabejotinai sukeliančys fizinį skausmą. S. P. jėgą panaudojo išimtinai tik tam, kad nutrauktų aiškiai neteisėtus veiksmus, o ne tam, kad jai sukeltų fizinį skausmą⁵.*

Kiekvienu konkrečiu atveju būtina analizuoti, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar padaryta žala, ar yra pakankamai tai įrodančių duomenų. Kasacinėje praktikoje ne kartą pabrėžta, kad baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus. Pavyzdžiui, susistumdymas prie autobuso durų, stiprus rankos paspaudimas, siekiant sukelti fizinį skausmą, lengvas pliaukštelėjimas į sėdynę, įžeidžiantis kabinėjimasis, pasireiškiantis tampymu už rankų, ir kt. Išvardinti pavyzdžiai nėra tinkamas elgesys (o jam neabejotinai reikalinga tam tikra fizinė jėga), bet panaudota fizinė jėga yra minimali. Tokie veiksmai nesiekia nusikaltimams būdingo pavojingumo laipsnio bei neatitinka BK 140 straipsnyje aprašytos veikos prasmės ir logikos. Nustatytos bylos aplinkybės turi patvirtinti pačios veikos nusikalstamą pobūdį.

E. K. žaidybiniai veiksmai su anūku, suspaudžiant pastarajam nosį, dėl ko atsirado kraujosruva, negali būti traktuojami kaip nusikaltimas, numatytas BK 140 straipsnio 2 dalyje (BK redakcija, galiojusi iki 2013 m. liepos 13 d.), kadangi surinktoje medžiagoje nėra jokių duomenų apie E. K. elgesį, prieštaraujantį mažamečio anūko interesams. Vaikiškų žaidimų metu atsiradę nežymūs sveikatos sutrikdymai ar patirtas mažareikšmis fizinis skausmas, sąlygotas neatsargių ar objektyvių (įvairūs sutrenki-

5 Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 30 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1A-295-350/2012).

mai, nubrozdinimai, įbrėžimai ir pan.) priešasčių, nesudaro BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytos veikos sudėties⁶.

Baudžiamasis įstatymas saugo teisinės vertybes nuo esminės žalos. Teisinė vertybė saugoma baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis, kai jai gresia apčiuopiama žala, pasireiškianti pavojingų padarinių atsiradimu. Kėsinimasis į žmogų apima ne tik smurtinį žmogaus fizinės būklės pasikeitimą, bet ir nemalonių pojūčių, fizinio skausmo, kančios sukėlimą. Veikos pavojingumas priklauso nuo fizinio smurtinio poveikio aukai, tai yra nuo to, kaip auka jaučiasi poveikio metu ir po jo. BK 140 straipsnyje įtvirtinti du padariniai: nežymus sveikatos sutrikdymas ir fizinis skausmas, yra labai skirtingi. Iš teismų praktikos matyti, kad BK 140 straipsnyje numatyti padariniai – nežymus sveikatos sutrikdymas ir fizinis skausmas – nustatomi remiantis Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis (toliau – Taisyklės)⁷. Šios taisyklės iš esmės apibūdina BK 140 straipsnyje nustatytus sveikatos sutrikdymo požymius, nes tai numatyta BK 141 straipsnyje pateikiant sąvokų išaiškinimą. Taisyklių 1 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad sveikatos sutrikdymo faktą ir mastą nustato teismo medicinos ekspertai. Šiuo aspektu sunkumų kyla tada, kai nustatomas fizinis skausmo sukėlimas. Baudžiamosios teisės teorijoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad fizinio skausmo sukėlimas apima tik tuos atvejus, kai smurto veiksmai nesukelia kūno sužalojimo, susargdinimo bei kitų padarinių, numatytų kituose BK straipsniuose, ir veika nebuvo padaryta siekiant tokių padarinių. Fizinio skausmo sukėlimas nepalieka ant nukentėjusiojo kūno pėdsakų, kuriuos galėtų užfiksuoti medikai⁸. Nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju realią žalą sveikatai medicina gali gana tiksliai nustatyti, tačiau fizinio skausmo sukėlimo atveju, kai nepažeidžiamas audinių ar organų anatominis vientisumas arba jų fiziologinės funkcijos, fizinio skausmo sukėlimo fakto nustatymas tampa problema. Pagal egzistuojančią teismų praktiką, kvalifikuojant kaltininko veiką kaip fizinio skausmo sukėlimą, neteikiama didelės reikšmės ekspertų išvadoms.

Teisėjų kolegija pažymi, kad konstatuoti fizinį skausmą nėra būtinos specialios žinios. Fizinis skausmas – tai nemalonus jausmas, įprastinės sveikos būsenos pokytis, sukeliantis neigiamą organizmo reakciją, nebūdingas pojūtis, kančia, priešingybė malonumui. Nustatant fizinį skausmą nėra būtinos pasekmės – sužalojimas, susargdinimas. Žmogaus galva yra vienas iš svarbiausių kūno organų, galvos odoje esančios plaukų šaknys jautriai reaguoja ir nerviniais odos receptoriais perduoda visam organizmui neigiamą reakciją į plaukų tempimo, plaukų šaknų rovimą iš odos poveikius. Plaukų tempimas kaip dirgiklis neišvengiamai sukelia nevalingą organizmo reakciją refleksą,

6 Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1S-2084-317/2012).

7 Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 52-2357.

8 Žr. pvz., Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė*. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius: Eugrimas. 2001, p. 199; Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (99–212 straipsniai). Vilnius: valstybės įmonė Registrų centras. 2009, p. 145.

sukelia fizinį skausmą. Atsižvelgiant į tai, jog T. S. tyčia sugriebė už plaukų S. V., laikydama už plaukų tempė, tai akivaizdu, jog nukentėjusiajai sukėlė fizinį skausmą⁹.

Manytina, kad tokiai teismų praktikai įtaką padarė minėtos Taisyklės, kuriose fizinio skausmo nustatymui skiriama labai mažai dėmesio, t. y. jose nėra jokių medicininų kriterijų tokiai žalai nustatyti. Taisyklių 8 punkte įtvirtinta, kad išvadą dėl fizinio skausmo sukėlimo teismo medicinos ekspertai daro remdamiesi bylos medžiagos duomenimis, patvirtinančiais buvusį mušimo ar kitokio smurtavimo faktą¹⁰. Iš esmės tokį faktą gali nustatyti ir pats teismas, nes fakto nustatymas yra teismo kompetencija. Tokio pobūdžio bylose vyrauja praktika, kad išvada paprastai yra pagrindinė įrodinėjimo priemonė. Tačiau eksperto išvada – tai tik viena iš priemonių teismui padaryti teisinę išvadą. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo atveju specialios medicininės žinios per daug sureikšminamos, nes, kaip minėta, taisyklėse nėra įtvirtinta jokių medicininių kriterijų fizinio skausmo sukėlimui konstatuoti, todėl šį faktą gali nustatyti ir teismas.

Teismams dažnai kyla sunkumų nustatant, ar smurtiniai veiksmai sukėlė fizinį skausmą ar ne, kadangi teismo ekspertų išvadose būna pateikta tik prielaida apie skausmo kilimo galimybę. Fizinis skausmas nėra vienareikšmis ir pavojingumo prasme gali būti labai skirtingų formų, todėl negali būti nustatinėjamas ir pripažįstamas automatiškai. Fizinis skausmas pasireiškia nemaloniais pojūčiais, o tai – nukentėjusiojo subjektyvus suvokimas. Fizinio skausmo kilimas yra nukentėjusiojo reakcija į jam daromą fizinį smurtinį poveikį. Lietuvos teismų praktikoje, vertinant fizinio skausmo kilimą, nukentėjusiojo suvokimui kartais suteikiama lemiama reikšmė:

P. K. buvo kaltinamas pagal BK 140 straipsnio 2 dalį (BK redakcija, galiojusi iki 2013 m. liepos 13 d.) už tai, kad pakėlęs mažametį sūnų už rūbų metė ant grindų, taip sukeldamas fizinį skausmą. Teismas įvertinęs aštuonerių metų vaiko parodymus, kad jis verkė dėl tokio tėvo elgesio ir kad jam nieko neskaudėjo, bei vaiko atstovės skirtingus parodymus, dėl ko vaikas verkė, padarė prielaidą, jog mažametis galėjo išsigąsti brutalaus girta tėvo elgesio ir verkėti iš išgąščio. Teismas konstatavo, kad nesurinkta neginčijamų įrodymų, jog P. K. smurtaudamas sukėlė fizinį skausmą mažamečiui sūnui, todėl kaltinamasis išteisintas¹¹. Šiame nuosprendyje diskutuotinas nukentėjusiojo reakcijos į jam daromą fizinį poveikį sureikšminimas. Juk vertinama turi būti kaltininko veika, o ne nukentėjusiojo reakcija. Pats nukentėjusysis gali suklysti, neadekvačiai įvertinti situaciją. Šiuo atveju nukentėjusysis – aštuonerių metų vaikas. Psichologijoje ne kartą pabrėžta¹², kad labai dažnai skausmą lydi baimė ir įtampa, ir šios trys emocijos yra

9 Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 11 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1A-462-508/2012).

10 Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės, *supra* note 7.

11 Šilalės rajono apylinkės teismo 2012 m. kovo 23 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1-55-439/2012).

12 Žr., pvz., Lesniskienė, S.; Karalienė, V. *Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi*. Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2008, p. 43.

glaudžiai tarpusavyje susijusios. Nukentėjusiojo suvokimas gali būti klaidingas ir jį irgi reikia vertinti (ar jis atitiko situaciją). Be abejo, tai, kaip nukentėjusysis suprato prieš jį nukreiptus veiksmus, yra labai svarbu, tačiau pagrindiniu kriterijumi šios aplinkybės laikyti nereikėtų. Teismas šiuo atveju neatsižvelgė į tas aplinkybes, kad tuo pačiu metu kaltininkas smurtavo sugyventinės (vaiko motinos) atžvilgiu, kad nukritęs vaikas verkė, kad nutraukė veiksmus tik pagrasinus iškviešti policiją, kad jis teisiamas už fizinio smurto panaudojimą savo šeimos narių atžvilgiu trečią kartą ir pan.

Yra ir kitas teisinėje literatūroje išsakytas požiūris į fizinio skausmo nustatymą, siejant jį ne su subjektyviu, o su objektyviu kriterijumi. Štai Rusijos baudžiamosios teisės mokslininkai siūlo fizinio skausmo nustatymo kriterijumi laikyti adekvataus (vidutinio) žmogaus kriterijų¹³. Remiantis šiuo kriterijumi, teismas kiekvieną kartą turi vertinti, ar veiksmų pobūdis galėjo realiai sukelti apčiuopiamą fizinį skausmą. Fizinis poveikis turi būti tokio pobūdžio ir intensyvumo, kad vidutinis žmogus pajustų fizinį skausmą. Atrodytų, kad šis objektyvus adekvataus žmogaus kriterijus neišsprendžia fizinio skausmo nustatymo problemos. Skausmas yra pojūtis, o visi žmonės individualiai ir subjektyviai reaguoja į patiriamą skausmą. Skausmo jautrumo slenkstis gali būti labai nevienodas, skausmas gali labai skirtis savo pobūdžiu ir intensyvumu.

Norint nustatyti analizuojamo nusikaltimo sudėties požymio – fizinio skausmo sukėlimas – buvimą, reikia iširti, kaip kaltinamasis ir nukentėjusysis aiškina buvusią situaciją, taip pat ir visas kitas objektyvias ir subjektyvias aplinkybes, t. y. reikia remtis konkrečiau nukentėjusiojo suvokimu (subjektyviuoju kriterijumi), fizinio poveikio gebėjimu paveikti vidutinį žmogų (objektyviuoju kriterijumi) ir kitomis aplinkybėmis. Šio straipsnio autorės nuomone, tokiomis aplinkybėmis laikytinos:

1) įvykio aplinkybės: ar taip įprasta elgtis, ar toks elgesys yra pateisinamas, kaip jis gali būti paaiškintas atsižvelgiant į situacijos specifiką, ar naudotas smurtas kitų asmenų atžvilgiu ir pan.;

2) nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, vietą: ar kaltininkas turėjo kokių nors daiktų, skirtų kūnui sužaloti, ar fizinis poveikis buvo nukreiptas į gyvybei svarbius organus;

3) nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis;

4) kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo ir kt.;

5) kaip nukentėjusysis suvokė kaltininko veiksmus ir kaip jis elgėsi;

6) kaltininko tyčios kryptingumą, ko kaltininkas siekė tokiais veiksmais.

Šios aplinkybės ir leidžia daryti išvadą apie fizinio skausmo konkrečioje situacijoje buvimą, o visą veiklą pripažinti fizinio skausmo sukėlimu.

13 Žr., pvz., Sharapov, R. D., *supra* note 4, p. 126.

2. Fizinio skausmo sukėlimo ir nežymaus sveikatos sutrikdymo kaip mažareikšmės veikos vertinimas teismų praktikoje

Fizinis skausmas atsiranda kaip signalas į žalojančių poveikį audiniams, jis parodo kilusią, nors kartais ir menkavertę, žalą žmogaus sveikatai. Teismams nuolat tenka spręsti, ar fiziniai smurtiniai veiksmai nėra mažareikšmiai.

Teismų praktika dėl klausimo, ar gali būti laikoma veika mažareikšme, kai padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai, yra nevienareikšmė. Tam įtaką padarė ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“. Šio nutarimo 15 punkto antra dalimi teismai orientuojami į tai, kad neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis veikos, *kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai*, tačiau to paties punkto trečioji dalis daro išimtį, kad tam tikrais atvejais, atsižvelgdamas į padarytos veikos tikslus ir motyvus, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, nusikaltimo padarymo būdą, intensyvumą bei kitus šio nutarimo 4 punkte išvardytus požymius, teismas veiką, kuria kitam asmeniui padarytas tyčinis lengvas kūno sužalojimas, smūgių sudavimas, gali pripažinti mažareikšme.

Pagrindinė šios diskusijos priežastis yra ta, kad net menkiausias fizinės jėgos panaudojimas kito asmens atžvilgiu pažeidžia žmogaus kūno neliečiamybę ir orumą. Asmens neliečiamumas yra pamatinis teisinis principas, kuris reiškia, kad žmogus privalo būti apsaugotas nuo neteisėto fizinio poveikio. Atsižvelgiant į tai teisinėje literatūroje kartais teigiama, jog fizinės prievartos panaudojimo atveju veika negali būti laikoma mažareikšme¹⁴. Teisė neatleidžia nusikaltimų ir pažeidimų dėl to, kad žala yra nedidelė. Žalos dydis yra svarbus tik skiriant bausmę¹⁵.

Vis dėlto manytina, kad nereikėtų griežtai neigti galimybės pripažinti tam tikrus nežymaus sveikatos sutrikdymo ar fizinio skausmo sukėlimo atvejus mažareikšmiais.

Pagal susiklosčiusią teismų praktiką, sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į veikos objektyviuosius (kokios baudžiamąjo įstatymo saugomos vertybės pažeistos ir jų pažeidimo laipsnis, veikos ypatumai, nusikaltimo dalykas ir jo ypatumai, kilę padariniai, nusikaltimo padarymo būdas, laikas vieta), tiek į subjektyviuosius požymius (apibrėžta ar neapibrėžta tyčia, tyčios kryptingumas, tikslai, motyvai). Ar nusikaltimas laikytinas mažareikšmiu, remdamasis byloje nustatytais aplinkybėmis kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia teismas. Sprendimą byloje būtina priimti atsižvelgiant į visas reikšmingas bylos aplinkybes. Kokios aplinkybės reikšmingos, o kokios ne, yra vertybinis ir dėl to neabejotinai

14 Žr., pvz., Stewart, H. Parents, Children, and the Law of Assault. *The Dalhousie Law Journal*. 2009, 32.

15 Žr., pvz., Nemerofsky, J. What is a „Trifle” Anyway? *Gonzaga Law Journal*. 2001–2002, 37: 315–341.

ginčytinas klausimas. Autorės nuomone, mažareikšmiškumas – veikos pavojingumo vertinimas, kurį parodo daug aplinkybių. Manytina, kad nustatant nusikaltimo mažareikšmiškumą būtina atsižvelgti į aplinkybių visumą: kas, kam, kaip ir kodėl panaudojo fizinius smurtinius veiksmus, kokių tikslų siekė ir pan. Esant vienoms aplinkybėms fiziniai smurtiniai veiksmai gali būti pripažinti nepavojingais ir asmuo bus išteisintas, esant kitoms – mažareikšmiai ir asmuo bus atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, o trečioms – iš tiesų pavojinga veika, kai asmeniui bus skiriama bausmė. Fizinį smurtinių veiksmų pobūdis ir intensyvumas, sukeltų padarinių stiprumas, tyčios kryptingumas ir kt. aplinkybės yra itin svarbūs kriterijai. Smulkūs fiziniai kontaktai, neintensyvus fizinis smurtas ir pan., kurie nepadaro reikšmingos žalos asmeninėms vertybėms, turėtų neužtraukti baudžiamosios atsakomybės.

Teismų praktikoje mažareikšmiu nusikaltimu pripažįstama veika: 1) kuri tik formaliai atitinka nusikaltimo sudėties požymius, bet iš esmės nedaro žalos įstatymo saugomoms vertybėms ar nesukelia pavojaus tokiai žalai atsirasti, arba 2) kuri nesiekia tokio pavojingumo laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn.

Pastarasis argumentas teismų sprendimuose yra itin dažnas. Teismai argumentuodami, kodėl nusikaltimas yra mažareikšmis, nurodo protingumo, sąžiningumo, teisingumo principus bei tai, kad baudžiamoji teisė yra *ultima ratio*. Pavyzdžiui, vienoje byloje buvo įvertintas drausminės atsakomybės veiksmingumas už mokytojos pareigų pažeidimą. Teismas konstatavo, kad *mokytoja V. S. pasirinko neadekvačias ir kartu neteisėtas priemones – nukentėjusiajam V. A. priešinantį – jį iš klasės pašalino naudodama fizinę jėgą, kaip to pasekmę nukentėjusysis patyrė fizinį skausmą bei nežymų sveikatos sutrikdymą. Nuteistosios veiksmai nepasireiškė smūgių sudavimu, nukentėjusiajam buvo tik suimta už ausies bei kaklo, veiksmai nebuvo intensyvūs ar ilgalaikiai. Baudžiamoji teisė kaip teisinio reguliavimo priemonė yra laikoma ultima ratio, tai yra sankcijų įtvirtinimo baudžiamaisiais įstatymais turi būti imamasi tik tada, kai neįmanoma kitomis socialinėmis, teisinėmis priemonėmis ginti teisiųjų gėrių. [...] Už minėtą veiką nuteistoji jau yra nubausta drausmine tvarka – jai pareiškta papeikimas, todėl teisėjų kolegija mano, jog tai buvo pakankama nubaudimo priemonė¹⁶*. Kitoje byloje, teismas ją nutraukdamas dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, pasisakė, kad *baudžiamoji atsakomybė nėra vienintelė poveikio priemonė teisės pažeidėjai teisinės atsakomybės formų sistemoje. CK 3.180 str. 1 d. įtvirtina tai, kad teismas gali priimti sprendimą dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo¹⁷*. Atliekant vertinimą teisingumo ir proporcingumo, *ultima ratio* principų kontekste svarbu nepamiršti ne tik to subjekto, kurio atžvilgiu taikoma tam tikra priemonė (t. y. kaltininko), bet ir nukentėjusiojo interesų. Pirmiausia būtina analizuoti, ar pa-

16 Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 1A-19-511/2012).

17 Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 1S-108-361/2007).

kankamas veikų pavojingumas, įvertinti ar kitos teisės šakos tikrai veiksmingos atkuriant pažeistas teises.

Teismų praktikoje ne kartą pabrėžta, kad žmogaus sveikata yra viena svarbiausių, nesunkiai pažeidžiamų ir ne visada atkuriamų vertybių, kuriai taikoma išskirtinė teisinė apsauga¹⁸. Atitinkamai pabrėžiama, kad nusikalstama veika padarytos žalos pobūdis ir dydis yra pats svarbiausias ir lemiantis kriterijus vertinant nusikaltimą kaip mažareikšmį. Teismų praktikoje dažnas atvejis, kai mažareikšme veika pripažįstamas nežymus sveikatos sutrikdymas ar fizinio skausmo sukėlimas, padarytas per abipusį konfliktą, virtusį muštynėmis. Tokiais atvejais teismai neretai ryžtingai kaltininką atleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo:

A. G. suduodama vieną kartą nukentėjusiajai O. P. į veidą, sukėlė jai fizinį skausmą. Byloje nustatyta, kad A. G. smurtą prieš nukentėjusiąją O. P. panaudojo siekdama sutramdyti ją, nes ji prieš I. S. smurtavo (spyrė į nugarą, trenkė ranka) ir vadino ją necenzūriniais žodžiais, tai yra kėlė konfliktą. A. G. sudavė vieną smūgį nukentėjusiajai, smūgis nebuvo stiprus, kas rodo jos neapibrėžtą tyčią. Sukelti didelį fizinį skausmą ar padaryti tam tikrus sužalojimus A. G. nesiekė. Smurtas buvo minimalus ir momentinis. A. G. padarytos veikos pavojingumas nėra didelis ir nesiekia tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga ją už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausiti įstatymo sankcijoje numatyta bausme. Tokiu būdu A. G. padarytas nusikaltimas laikytinas mažareikšmiu, dėl ko yra pagrindas A. G. atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės¹⁹.

Visiškai logiški ir teisingi teismo motyvai, jog agresoriai privalo pakęsti tam tikrą fizinį poveikį. Vertinant padarytos žalos dydį, žala buvo padaryta, tačiau sutiktina su teismo padaryta išvada, kad ji tikrai nebuvo didelė. Kai konfliktuoja kelios šalys, svarbu atsižvelgti į šalių fizines galimybes, smūgių pobūdį, panaudotą jėgą ir jos intensyvumą, elgesio tikslus ir motyvus, konflikto vietą, sąlygas ir kt. aplinkybes. Tokia teismo motyvacija taip pat atitinka baudžiamojo poveikio priemonių ekonomijos, proporcingumo ir teisingumo principus.

Kaip minėta, esminis nusikaltimo mažareikšmiškumo kriterijus yra kilę padariniai, tačiau teismai ne visada tinkamai įvertina padarytos žalos dydį tokio pobūdžio bylose. Veika mažareikšme pripažintina tik tuo atveju, kai ji iš esmės nepadaro žalos įstatymo saugomiems teisiniams gėriams, t. y. ji turi būti nereikšminga įstatymo saugomoms vertybėms.

D. C. kilusio konflikto tarp mažametės dukters K. C. metu, sugriebusi ją už galvos, pastūmė, nuo ko ji nugriuvo ir susitrenkė galvą į dujinę. Po to, dukrai išbėgus iš namų ir pargriuvus, sudavė tris kartus ranka į nugaros sritį bei du kartus spyrė į kojas, tuo sukeldama K. C. nežymų sveikatos sutrikdymą. Teismas atsižvelgdamas į įvykio kili-

18 Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-68/2008).

19 Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 18 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1A-19-282/2010).

mo priežastis, asmeninius kaltinamosios ir nukentėjusiosios santykius, konstatavo, kad yra pagrindas taikyti BK 37 straipsnį. Nustatė, kad dėl nukentėjusiosios netinkamo elgesio kilo incidentas, kuris paveikė D. C. elgesį, lėmusį jos daromos veikos tikslus ir motyvus. K. C. kokie nors rimtesni sužalojimai nebuvo padaryti²⁰.

Tokia motyvacija kelia didelių abejonų, ar tokiu būdu yra pakankamai ginami vaiko interesai. Nusikaltimas sukėlė žalingus padarinius – sveikatos sutrikdymą. Nusikaltimas padarytas prieš artimą asmenį – vaiką, kuris nusikalstamos veikos darymo metu buvo mažametis. Vaiko elgesys, nors ir provokuojantis konfliktą, nepateisina tokio brutalaus kaltininko elgesio. Minėtos aplinkybės švelnina kaltinamojo atsakomybę bei mažina veikos pavojingumo laipsnį, tačiau nesuteikia pagrindo teigti, kad iš esmės nepadaryta žalos baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms.

Kitas aktualus diskusinis klausimas, kokią įtaką daro veikos tikslai ir motyvai nustatant fizinio skausmo sukėlimo ir nežymaus sveikatos sutrikdymo veikos mažareikšmiškumą auklėjant vaikus. Teisinėje literatūroje yra kelias požiūrių²¹. Galima būtų pritariti nuomonei, kad veikos tikslas ir motyvas mažina veikos pavojingumą, tačiau tokią išvadą galima daryti išskirtiniais atvejais. Asmuo, naudojantis jėgą, turi suvokti, kad ji yra auklėjimo ir pataisymo tikslas; motyvas negali būti pyktis ar susierzinimas; negali būti naudojami įrankiai ir priemonės; taikyta bausmė turi būti proporcinga nusižengimui ir vaiko amžiui; ir t. t. Pasitaiko atvejų, kai teismai atsizvelgdami į padarytos veikos tikslą ir motyvą, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, per daug formaliai įvertina padarytą žalą:

*Teismas atleisdamas A. B. nuo baudžiamosios atsakomybės konstatavo, kad A. B. yra nukentėjusiojo mama, jų tarpusavio santykiai yra labai glaudūs, artimi. Nusikalstama veika padaryta suduodant du ar tris smūgius odiniu diržu į kairę šlaunį, iš jų pagal specialisto išvadą – nežymus sveikatos sutrikdymas padarytas galimai vienu kontaktiniu smūgiu. Suduota ne į gyvybiškai pavojingą kūno vietą, veiksmas nebuvo intensyvūs ar ilgalaikiai. Iš surinktos ikiteisminio tyrimo medžiagos matyti, kad A. B. suduodama du ar tris smūgius odiniu diržu į kairę šlaunį mažamečiui savo sūnui M. B., taip siekė socialiai naudingų tikslų, t. y. jį paauklėti – neimti svetimų pinigų. Nukentėjusysis M. B. apklausiamas ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad buvo slaptai paėmęs pinigų. A. B. padaryta veika pagal jos objektyvių ir subjektyvių požymių turinį, jų pasireiškimą nėra pasiekusi tokio pavojingumo laipsnio, jog, vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, taip pat BK 37 straipsnio nuostatų kontekstą, būtų pagrįstas represinių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės priemonių taikymas šią veiką padariusiai A. B.*²²

20 Šilutės rajono apylinkės teismo 2006 m. gruodžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-449-351/2006).

21 Žr., pvz., Grinevičiūtė, K. Fizinės bausmės vaikams: baudžiamasis teisinis vertinimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(2): 721–736.

22 Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1S-108-361/2007).

Tokie smurtiniai veiksmai negali būti laikomi nepavojingais, mažareikšmiais, nepadarę žalos baudžiamojo įstatymo saugomiems teisiniams gėriams. Atsižvelgiant į fizinį, protinį ir socialinį mažamečio vaiko nesubrendimą, jo nesugebėjimą pasinaudoti savo teisėmis bei apginti savo interesus, baudžiamasis įstatymas nustato jam ypatingą teisinę apsaugą. Toks elgesys su vaiku yra nusikalstamas ir netoleruotinas. Esminę reikšmę šiuo atveju turi ne nukentėjusiojo veiksmų (net ir neteisėtų) pobūdis, jų sukelti padariniai, bet kaltininko veika, šios veikos padarymo būdas (panaudotas diržas) bei sukelti padariniai.

Lietuvos teismuose nagrinėtų baudžiamųjų bylų analizė leidžia spręsti, kad nusikaltimas nepripažįstamas mažareikšmiu, kai: 1) rezultatui pasiekti panaudojami įrankiai ir priemonės²³; 2) smūgiai suduoti į gyvybiškai svarbius organus²⁴; 3) naudojamas intensyvus ir ilgalaikis smurtas²⁵; 4) yra keli nukentėjusieji²⁶; 5) smurtas pavartotas nukentėjusiajam artimoje aplinkoje²⁷ ir kt.

Kitas svarbus analizuojamos problemos aspektas – kvalifikuojančių požymių įtaka pripažįstant veiką mažareikšme. BK 140 straipsnio 2, 3 dalyse (BK redakcija, galiojanti nuo 2013 m. liepos 13 d.) numatyti kvalifikuojantys požymiai: veikos padarymas prieš savo artimąjį giminaitį, šeimos narį ar mažametį bei kankinimas. Vienu atveju baudžiamosios atsakomybės atsiradimas susietas su vertinamuoju nusikaltimo sudėties požymio – kankinimo – egzistavimu, kurį nustaćius pripažinti veiką mažareikšme negalima. Kankinimo požymis daro veiką pavojingą, todėl teismas negali laikyti jos daugiau ar mažiau pavojinga ir jos pagrindu pripažinęs veiką mažareikšme atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės.

Kitokia situacija yra su kitais numatytais kvalifikuojančiais požymiais – artimas giminaitis, šeimos narys ar mažametis. Įstatyme įtvirtinta fizinio skausmo sukėlimo artimam giminaičiui, šeimos nariui ar mažamečiui nusikaltimo sudėtis suformuluota taip, kad pavojingumas, priklausomai nuo bylos aplinkybių, gali būti labai skirtingas. Šis didesnį veikos pavojingumo laipsnį parodantis požymis, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, nepašalina galimybės pripažinti veiką mažareikšme, atsižvelgiant į nusikaltimą ir kaltininką apibūdinančių požymių visumą²⁸. Autorės nuomone, teis-

23 Žr., pvz., Lazdijų rajono apylinkės teismo 2011 m. kovo 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. PK-18-393/2011); Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-471-238/2007).

24 Žr. pvz., Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-471-238/2007).

25 *Ibid.*

26 Žr., pvz., Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 30 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1A-149-134/2009).

27 Kupiškio rajono apylinkės teismo 2012 m. balandžio 6 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1-54-783/2012).

28 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis (BK 8 str. 2 d.)“. *Teismų praktika*. 1997, Nr. 14, p. 413-416.

mas už fizinio skausmo sukėlimą mažamečiui gali atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikiškumo ir tuomet, kai yra ją kvalifikuojantis požymis (mažametis), jei kiti padaryto nusikaltimo požymiai mažareikiškiai. Svarbu tai, kad veikos pavojingumas nesiektų to laipsnio, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei atsirasti.

Šiame kontekste paminėtina kasacinio teismo nutartis, kurioje nurodyta: *pagal baudžiamąjį įstatymą sprendžiant, ar kaltininko veika yra mažareikiškė, esminę reikšmę turi ne nukentėjusiojo veiksmų (net ir neteisėtų) pobūdis, jų sukelti padariniai, bet kaltininko veika, šios veikos padarymo būdas, jos padariniai ir, svarbiausia, kėsintis objekto (kuriuo nagrinėjamojoje byloje yra mažamečio asmens sveikata) vertybė. Pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, BK 140 straipsnio 2 dalyje nustatęs sugriežtintą (sustiprintą) mažamečio sveikatos apsaugą nuo mušimo ar kitokio smurto, tuo pačiu įtvirtino ir prezumpciją, jog bet kurių tyčinių neteisėtų veiksmų, numatytų BK 140 straipsnio 1 dalyje, atlikimas prieš mažametį laikomas kvalifikuotu nusikaltimu. Taigi šioje byloje, kurioje V. Š. kaltinamas padaręs veiką, numatytą BK 140 straipsnio 2 dalyje (BK redakcija, galiojusi iki 2013 m. liepos 13 d.), BK 37 straipsnis netaikytinas²⁹.*

Šioje kasacinėje nutartyje išsakyta gana kategoriška nuostata šiuo klausimu. Nors kitose bylose neatmetė galimybės taikyti³⁰. Net ir atsižvelgiant į nukentėjusio asmens požymius (mažametystę), šio nusikaltimo pavojingumo laipsnis dėl nežymių padarinių nėra toks didelis, nesiekia tokio laipsnio, kuris paneigtų galimybę taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikiškumo. Pažymėtina ir tai, kad neretai nuteistuoju tampa mažamečio šeimos narys (vienas iš tėvų), tad tokios griežtos sankcijos (laivės atėmimo bausmės) šalutinis poveikis būna itin neigiamas. Nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus. Atsižvelgiant į tai fizinio skausmo sukėlimas mažamečiui pagal konkrečias bylos aplinkybes gali būti pripažintas mažareikišme veika.

Išvados

1. Fizinio skausmo sukėlimo pripažinimas nusikaltimu pagal BK 140 straipsnį neturi būti daromas vien formaliai, nevertinant, ar tokios veikos neteisėtumas yra kriminalinio pobūdžio ir ar jos pavojingumas yra pakankamas ją laikyti nusikaltimu. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tuo atveju, kai asmens elgesio neteisėtumas siekia būtiną baudžiamosios atsakomybės taikymui pavojingumo laips-

29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-558/2006).

30 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-80/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-10/2013).

nį. Sukelto skausmo intensyvumas ir stiprumas, taip pat skausmo keliamas pavojus konkretaus žmogaus sveikatai ar gyvybei yra baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijai.

2. Konstatuoti fizinį skausmą nėra būtinos specialios medicininės žinios. Fizinio skausmo sukėlimo faktą gali nustatyti ir pats teismas remdamasis bylos medžiagos duomenimis, patvirtinančiais buvusį mušimo ar kitokio smurtavimo faktą.

3. Nustatant fizinio skausmo sukėlimą kaip pavojingą veiką, reikia remtis konkrečiau nukentėjusiojo suvokimu (subjektyviuoju kriterijumi) ir fizinio poveikio gebėjimu paveikti vidutinį žmogų (objektyviuoju kriterijumi), atsižvelgiant į konkretaus nukentėjusiojo fizinius duomenis bei kitas aplinkybes.

4. Nežymus sveikatos sutrikdymas ar fizinio skausmo sukėlimas pagal pavojingumą gali būti labai skirtingo pobūdžio, todėl galimi atvejai, kai asmuo bus atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Mažareikšmiu nusikaltimu pripažįstama veika, kuri tik formaliai atitinka nusikaltimo sudėties požymius, bet iš esmės nedaro žalos įstatymo saugomoms vertybėms ar nesukelia pavojaus tokiai žalai atsirasti, arba kuri nesiekia tokio pavojingumo laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn.

5. BK 140 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta fizinio skausmo sukėlimo mažamečiui nusikaltimo sudėtis suformuluota taip, kad pavojingumas, priklausomai nuo bylos aplinkybių, gali būti labai skirtingas. Net ir atsižvelgiant į nukentėjusio asmens požymius (mažametystę), šio nusikaltimo pavojingumo laipsnis dėl nežymių padarinių nėra toks didelis, nesiekia tokio laipsnio, kuris paneigtų galimybę taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Fizinio skausmo sukėlimas mažamečiui pagal konkrečias bylos aplinkybes gali būti pripažintas mažareikšme veika.

Literatūra

- Abramavičius, A., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga.* Vilnius: Eugrimas, 2001.
- Abramavičius, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai).* Vilnius: valstybės įmonė Registrų centras, 2009.
- Aliukonienė, R. Nusikaltimų žmogaus sveikatai samprata. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.
- Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89-2741.
- Grinevičiūtė, K. Fizinės bausmės vaikams: baudžiamasis teisinis vertinimas. *Socialinių mokslų studijos.* 2011, 3(2).
- Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2012 m. gruodžio

- 21 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1S-2084-317/2012).
- Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 11 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1A-462-508/2012).
- Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-471-238/2007).
- Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1S-753-107/2010).
- Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1S-108-361/2007).
- Kupiškio rajono apylinkės teismo 2012 m. balandžio 6 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1-54-783/2012).
- Lazdijų rajono apylinkės teismo 2011 m. kovo 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. PK-18-393/2011).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-68/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis (BK 8 str. 2 d.)“. *Teismų praktika*. 1997, 14.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-558/2006).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-80/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-10/2013).
- Nemerofsky, J. What is a „Trifle“ Anyway? *Gonzaga Law Journal*. 2001-2002, 37.
- Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 30 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1A-295-350/2012).
- Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-19-511/2012).
- Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 30 d. nutartis byloje (bylos Nr. 1A-149-134/2009).
- Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 52-2357.
- Sharapov, R. D. *Fizicheskoe nasilie v ugovnom prave* [Physical abuse in criminal law]. Sankt-Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2001.
- Stewart, H. Parents, Children, and the Law of Assault. *The Dalhousie Law Journal*. 2009, 32.
- Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 18 d. nuosprendis byloje (bylos Nr. 1A-19-282/2010).
- Šilutės rajono apylinkės teismo 2006 m. gruodžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1-449-351/2006).
- Vitkutė-Zvezdinienė, I. Nusikaltimo mažareikšmškumo atribojimo nuo baudžiamojo nusižengimo problemos. *Jurisprudencija*. 2007, 8(98).

Anotacija. Straipsnyje analizuojama nusikaltimo, numatyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnyje, sudėties taikymo probleminiai aspektai. Daugiausia dėmesio skiriama fizinio skausmo nustatymo problemai. Straipsnyje autore aptaria fizinio skausmo ir nežymaus sveikatos sutrikdymo pripažinimo mažareikšmėmis veikomis problematiką. Teorinė analizė grindžiama teismų praktika.

Reikšminiai žodžiai: sveikatos sutrikdymas, fizinis skausmas, fizinis smurtas, mažareikšmė veika.

PROBLEMATIC ASPECTS OF THE STATEMENT OF CAUSING OF PHYSICAL PAIN AND RECOGNITION OF MINORITY OF CRIME PROVIDED IN ARTICLE 140 OF THE CC

Kristina Grinevičiūtė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. Article 140 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania establishes liability for beating or other violent actions, which cause to a person physical pain or a negligible bodily harm or a short-term illness. The article does not provide a boundary when physical abuse shall not be considered a crime, as allegedly there shall be a punishment only for causing of physical pain. Article 140 of the CC criminalizes one of the lightest consequences of physical abuse – causing of physical pain. Does this mean that any abuse or using of physical force towards another person's body shall always carry criminal liability? The answer to this question is directly related to the range of problems of physical pain definition in criminal law, so the article includes the analysis of problem related to the assessment of causing of physical pain in criminal law. The objective of the article is to assess the problems of physical pain feature definition and distinguish criteria for its proof in criminal cases applying system-based, logical, court practice assessment and other research methods. Simultaneously, the author of the article will try to answer whether physical pain and negligible bodily harm could be recognized as a minor crime.

It should be mentioned that physical abuse does not always cause physical pain, and not every caused physical pain is dangerous, illegal and harmful. While applying criminal liability for causing of physical pain, one has to define the boundaries of criminality of such actions reasonably. Adjudging of person's actions, a crime shall not be made just formally without assessment of the fact whether the illegality of such actions has criminal nature, and whether their hazard is sufficient for considering them a crime. A formal statement that physical pain is caused is not enough. Criminal liability can be applied only in the case when the illegality of person's behavior reaches criminal liability application hazard level. The intensity and degree of caused physical

pain, as well as harm of caused pain to life and health of a certain person, shall be criteria for the application of criminal liability. The article also includes the conclusion that special medical knowledge is not required for the statement of physical pain. The fact of causing of physical pain can be stated by the court basing on the case material data, confirming the fact of previous beating or other violent actions. While stating that causing of physical pain is a harmful act, one shall base on the perception of a certain injured person (subjective criteria) and physical ability to make harm to a person (objective criteria), considering physical ability of a certain injured person.

Harm of short-term illness or causing of physical pain can be of completely different nature, so there are cases when a person will be released from criminal liability due to the minority of crime. Components of crime related to causing of physical pain to a young child are established in Part 3 of Article 140 of the CC, so that the harm, depending of case circumstances, can be completely different. Even considering physical ability of an injured person (minority), the crime harmfulness degree is low due to insignificant consequences, and it does not reach the degree which closes out application of release from criminal liability due to the minority of crime. Causing of physical pain to a young child can be recognized as a minor crime according to certain case circumstances.

Keywords: *health impairment, physical pain, physical abuse, minor crime.*

Kristina Grinevičiūtė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso instituto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai.

Kristina Grinevičiūtė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Criminal Law and Procedure, lecturer. Research interests: crimes and misdemeanors against child and family.